

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 35 Volume: 7 Issue: 35

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**KARADENİZ GELENEKSEL MİMARİSİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR MALZEMELER; AHŞAP
VE TAŞ
SUSTAINABLE MATERIALS IN BLACK SEA VERNACULAR ARCHITECTURE; WOOD AND
STONE**

Özlem AYDIN*
Esra LAKOT ALEMDAĞ**

Öz

Mimarlık kapsamında sürdürülebilirlik; kaynakların ekonomisi, enerji korunumu, su korunumu, malzeme korunumu, yaşam döngüsü tasarımı; stratejiler, yapı öncesi evre, inşaat evresi, yapı sonrası evre, hassas tasarım, doğal şartların korunması, kentsel tasarım, şehir planlaması, insan konforu için tasarım vb.. başlıkları kapsamaktadır. Sürdürülebilir tasarım, insan sağlığı ve konforunu korumanın yanı sıra kültürel yapıyı, yaşam tarzını ve konforunu desteklemeli ve korumalıdır.

Doğu Karadeniz Bölgesi, kendine özgü doğal çevresi ve mimari mirası ile benzer yerlerden farklılıklar göstermektedir. Yerel ustalar ve halk, zorlu coğrafi koşullara son derece uyumlu evleri ve bunlara ek çeşitli mimari yapıları, kendi beceri ve bilgileriyle detaylandırarak inşa etmişlerdir. Yapı malzemesinden, iş gücüne kadar tamamıyla yerel kaynaklarla oluşturulan bu özgün doku, ekolojik açıdan da önemli bir değer üstlenmektedir. Bu anlamda Doğu Karadeniz Bölgesi, gerek konut yerleşmeleri ölçeğinde gerekse konut mimari organizasyonunda sürdürülebilirlik ve ekolojik açıdan oldukça önemli bir alandır.

Bu çalışmada Doğu Karadeniz Bölgesi geleneksel konutlarından örnekler seçilerek sürdürülebilir mimarlığın izleri araştırılmıştır. Alan çalışması Trabzon - Rize kıyı şeridinde var olan yapılar üzerinde yapılmıştır. Bu bağlamda bugün varlığını sürdüren geleneksel konutlar ile günümüz geleneksel konut örneklerinde kullanılan yapılm teknikleri ve malzemeleri incelenerek bina kabuğundaki sürdürülebilir tasarım yaklaşımları değerlendirilmiştir. Son yıllarda geleneksel yapının, özellikle fiziksel özelliklerinin yeni yapılaşmalarda tercih edildiği gözlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Sürdürülebilirlik, Ahşap ve Taş malzemeler, Karadeniz mimarisi, Geleneksel konut.

Abstract

Sustainability within architecture includes such titles as economy of sources, energy conservation, water conservation, material conservation, lifecycle design, strategies, pre-construction phase, construction phase, post-construction phase, precise design, conservation of natural conditions, urban design, urban planning, design for person comfort,...etc. Sustainable design is supposed to provide and preserve cultural texture, life style and comfort as well as conserving human health and comfort.

Eastern Black Sea Region differs from other similar regions due to its specific natural environment and architectural heritage. Local foremen and residents have built dwellings and several similar architectural structures that are infinitely in accord with extreme geographical conditions by elaborating with details using their own knowledge and skill. This characteristic texture that have been completely formed with local sources including from construction material to labor force takes on a value, significant in terms of ecology. In this sense, Eastern Black Sea Region is so important with regards to sustainability and ecology in both organization of domestic architecture and house settlements.

In this study, the signs of sustainable architecture are examined sampling the vernacular houses of Eastern Black Sea Region. The area work focuses on the structures found along the coastline

*Öğr. Gör. Dr., Karadeniz Teknik Ün. Mimarlık Fak. Mimarlık AD, Öğretim Üyesi.

**Dr., Karadeniz Teknik Ün. Mimarlık Fak. Mimarlık AD, Öğretim Üyesi.

from Trabzon to Rize. In this regard, the sustainable design approaches related to building envelope are evaluated analyzing construction practices and materials used for both the vernacular houses that remain standing and today's vernacular houses. Traditional construction practices, especially its physical features, have been recently preferred for new structures.

Keywords: Sustainability, Wood and Stone Materials, Black Sea Architecture, Conventional House.

Giriş

"Sürdürülebilirlik, "her şeye rağmen" değil, "her şeyi dikkate alarak" yaşamı sürdürme çabasıdır" (Erengöz, 2005: 47-48).

Sürdürülebilirliği sadece mimarlık açısından değil de çok genel olarak tanımlamak istersek; bugünün gereksinimlerini gelecek nesillerin de ihtiyaçlarını dikkate alarak karşılamak, kaynaklarımızı duyarlı kullanmak, çevreye zarar vermemek, atıklardan kaynak oluşturmak, gelecek nesiller için yaşanabilir bir dünya bırakmak şeklinde özetleyebiliriz.

Endüstri devrimi sonrası ivme kazanan teknik ve teknolojik gelişimin her sektörde olduğu gibi, bina sektöründe de yarattığı göz alıcı değişim, yüzyılların deneyim ve birikimiyle elde edilmiş geleneksel yapıyı birden "demode" ilan edivermişti. Oysa bu "modern" in, sınırsız sunduğu özgürlüğün bedelleri çok geçmeden anlaşıldı; hem 1970'lerdeki enerji krizi ile bir gün kaynakların tükenebileceğinin, hem de daha sonraki yıllarda dünyanın gelecek nesillere "yaşanabilir" olarak bırakılabilmesi için çevre kirliliği/ekolojik denge/iklim değişikliğine yönelik önlemlerin geliştirilmesi gerekliliğinin farkına varıldı. Sürdürülebilirlik kavramından yola çıkarak, binaların tasarım ve üretim yöntemleri yeniden sorgulanmaya başlandı (Çelebi, 2003: s. 205-216). Bu noktada, en doğru başlangıcın, yerel mimari verilerden ipuçları yakalamak ve bunları günümüz çağdaş kullanıcı beklentileri doğrultusunda değerlendirmek olmalıdır.

1.Sürdürülebilir Malzemeler ve Yerel Malzeme Kullanımı

Bilindiği gibi, yapı malzemesi, jeolojik ve jeomorfolojik özellikler, iklim şartları, bitki örtüsü, toprak ve diğer doğal çevre faktörleri ile birlikte meskenler; onu inşa eden insanın gelenek, görenek, arzusu, tarihi ve ekonomik şartlarını da yansıtır (Özdemir, 2000: s.159-172). Evlerin yapısını incelerken sadece ekolojik bakış açısıyla incelediğimizde deterministlerin fikriyle insanı sadece doğanın kölesi olarak kabul etmiş oluruz ki bu tamamen yanlıştır. Çünkü insan akli sayesinde doğayı, kendine fayda sağlayacak şekilde kullanabilmektedir. Bununla birlikte geçmişten gelen alışkanlıkları, içinde bulunduğu toplumun kültürel yapısı, ekonomik seviyesi de doğal çevre ile olan etkileşiminde belirleyici rol oynamaktadır (Kayserili, Altaş, 2010: s.91).

Teknolojinin gelişmesi yapı malzemesi pazarında olumlu etkiler yaratırken yaşadığımız çevrenin de kirlenmesine neden olmaktadır. Yüksek teknoloji ürünü olan çağdaş yapı malzemelerinin üretiminin, çevre sorunlarının ortaya çıkmasında büyük rolü vardır. Bu malzemelerin sadece üretim aşamasında değil yapılarda kullanımı ve tüketimi sırasında da yaşam döngülerinin her aşamasında çevre üzerinde bir etki yaratırlar. Bu durumda, gelecek nesillere yaşanabilir çevreler bırakmak için çevre kirlenmesini önleyecek tedbirlerin alınması kaçınılmaz olmaktadır. Geleneksel malzemelerin terk edilip modern (çağdaş) malzemelerin kullanımı yaygınlaşırken bunların çevre ve insan sağlığı üzerindeki etkileri de göz ardı edilmemelidir.

Sürdürülebilir bir yapı sektörü için, yapı malzemelerinin çevresel etkilerinin belirlenmesi gereklidir. Bir yapı malzemesinin veya yapı ürününün hammaddesinin çıkarılmasından işlenmesi, paketlenmesi, taşınması; kullanımı, bakım ve onarımı, ömrünü tamamladıklarında atılması, geri dönüştürülmesi ve yeniden kullanıma hazır hale getirilmesine kadar geçen sürece "yapı malzemelerinin yaşam döngüsü değerlendirmesi" denir (Çelebi, Aydın, 2001: s. 457-464).

Ülkemizin kırsal yerleşim bölgelerinde yeni yapılaşmaların, geleneksel mimarinin yapısal ve mekânsal karakterine uymayan bir anlayışla gerçekleştirildiği ve sürdürülebilirlik özelliklerini de taşımadığı gözlenmektedir. Günümüzde yapılan bu uygulamalara karşın, farklı ekolojilere sahip olan ülkemizde, geleneksel yapıların birçoğu doğaya ve çevreye duyarlılık, iklimsel verilere uyum, doğal ve düşük enerjili malzeme kullanımı, sağlıklı ve konforlu yaşam

çevreleri oluşturma gibi özelliklerle sürdürülebilir binalar sınıflandırmasına girmektedir. Yeni yapılaşma arayışında ise, sürdürülebilirlik uygulamaları ve ekolojik duyarlılık anlayışları yeni yeni oluşmaya başlamıştır. Türkiye’de ekoloji ve doğaya dönüş konularına olan ilginin artması ve ekolojik özellikli ince yapı malzemesi çeşitliliği, sağlıklı çevreler oluşturma konusuna ilginin artmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda İstanbul’da gerçekleştirilen Habitat II Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı’nda yapıların insana dost ve çevreye uyumlu, estetik, fonksiyonel, emniyetli, ekoloji ve yapı biyolojisi yönünden ihtiyaçları sağlaması gerektiği belirtilmiştir (TOKİ, 1999).

1.1. Ahşap ve Taşın Sürdürülebilirliği

İnsanlık tarihi içinde çok eski yapı malzemeleri olan ahşap ve taş, binlerce yıldır yapılarda taşıyıcı eleman, döşeme, çatı elemanı ve dış cephe kaplaması olarak kullanılmış, kullanılmaya da devam etmektedirler. Bu malzemeler, geçmişten günümüze değişen malzemeler, yapım sistemleri ve teknolojilerine rağmen her daim mimarlık ve tasarım alanında varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Yapı malzemeleri arasında ahşap, sahip olduğu avantajlar nedeniyle her dönem tercih edilen malzemeler arasında yer almıştır. Ahşap yaşam döngüsü boyunca olumsuz çevresel etkilere sebep olmamaktadır (Sayar, Gültekin, Dikmen, 2009: s.2067-2072). Ahşap, esnek ve sürdürülebilir bir yapı malzemesi olup yenilenebilir kaynaklardan elde edilen ve çevre dostu ve geri dönüştürülebilir malzemeler arasında yer alır. Ahşabın yanında, bilinen en eski yapı malzemelerinden olan taş, insanlık tarihi boyunca şekillendirilerek veya yontularak yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Taş malzemelerin yapıları gereği dayanıklı olmaları, üretim ve kullanım aşamalarında çevreye zarar vermemeleri, geri dönüşümünün mümkün olması, sürdürülebilir yapı malzemesi olarak değerlendirilmelerine imkân vermektedir. Geleneksel malzeme olarak ahşap ve taş, geleneksel Türk Evi’nde kullanılan en yaygın malzemelerdir. Taş malzeme genellikle temel ve zemin kat duvarlarında, ahşap ise üst kat duvarların oluşumunda, kapı, pencere, tavan, çatı gibi yerlerde kullanılmıştır.

Yapılan bu çalışmanın amacı Doğu Karadeniz geleneksel mimarisinin karakteristik özelliğini yansıtan ahşap ve taşın günümüz mimarisinde kullanımını araştırmak ve bu geleneğin sürekliliğini örnekler üzerinden değerlendirmektir. Geleneksel mimarinin yok olmaması için yapılan, büyük çoğunluğu biçimsel imitasyonlarla üretilmiş bu çalışmaların gün geçtikçe arttığı görülmektedir.

2. Doğu Karadeniz Geleneksel Konut Mimarisi

Doğu Karadeniz Bölgesi geleneksel konutlarını incelediğimizde gerek konut yerleşmeleri ölçeğinde gerekse konut mimari organizasyonunda kendine özgü mimari kimliğin varlığı hissedilmektedir. Bu bağlamda geleneksel mimarinin; tasarım, malzeme, yapım sistemi açısından sürdürülebilirlik ve ekolojik açıdan zengin ilkeleri barındırdığı görülmektedir. Doğaya zarar vermeyen, geri dönüşümü, yöresel, bölgenin iklim koşullarına uygun ısı geçirgenliğinde, üretim ve uygulamada çok enerji gerektirmeyen özelliklere sahip malzemelerin seçilmesi önemlidir (Yeler, Özek, 2007). Anadolu’da konut kültürüne baktığımızda ahşap ve taş yapı kültürü önemli bir yer tutmaktadır. Geleneksel Doğu Karadeniz Evi, taş duvarlı bir alt yapı ve üstünde genellikle ahşaptan yapılmış bir ya da iki kattan oluşmaktadır (Gür, Batur, 2000: s.57) (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Geleneksel Konut Örneği

Konutlarda yönlere göre uygun malzeme ve konstrüksiyonlar seçilmiştir. En az yağış gelen doğu yönde derzleri çok olan dolma konstrüksiyon, rüzgârla yağışın geldiği batı ve kuzey yönde neme dayanıklı taş ve sert ağaç duvarlar; güneşli güney yönde de ince bir konstrüksiyon olan ahşap kullanılmıştır (Zorlu, Faiz, 2012: s. 56-60).

Sürdürülebilirliğin sağlanmasına imkân veren bu ilkelerin kullanımı dikkate alınmadan geleneksel doku ve mimari özelliklerin hızla bozulduğu, koruma yolunda mecburi bir oluşum sağlanamamaktadır. Ancak Doğu Karadeniz yerleşiminde özellikle Trabzon ve Rize’de geleneksel Karadeniz mimarisinin özelliklerini yansıtan yapıların varlığını sürdürmesinin yanında geleneksel yapının fiziksel özelliklerini taşıyan günümüz yapılarına da rastlamak mümkündür. Yapıların geleneksel konut olarak tasarlanmasının yanında özellikle son dönemlerde farklı işlevlere sahip kamu yapıları olarak da tasarlandığı görülmektedir.

Yapılan çalışmada Trabzon-Araklı-Sürmene-Rize kıyı şeridinde yer alan, geleneksel Karadeniz konutunun özelliklerini yansıtan geçmiş ve günümüz konut örnekleri değerlendirilmiştir (Şekil 1). Bu değerlendirmede konutların yapım sistemleri, bina kabuğu ve malzeme seçiminde geçmişten günümüze sürdürülebilirlik izleri araştırılmıştır.

Şekil 1. Çalışma alanı: Doğu Karadeniz Bölgesi, Trabzon-Rize kıyı şeridi (SÜMERKAN, 1990)

2.1. Doğu Karadeniz Geleneksel Mimarisinde Ahşap ve Taşın Kullanımı

Yaygın olarak kullanılan malzeme ahşap ve taştır. Bölgenin yağışlı iklimi sebebiyle kil kerpiç olarak değil, bağlayıcı olarak kullanılmıştır (Sümerkan, 1990). Bölgenin kırsal kesim yapılarında yaşama katını zeminden ayıran duvarlarda, ahır ve depo mekânlarının duvarlarında istisnasız taş malzeme kullanılmıştır. Yüksek nemlilikteki bölgede sulu ya da nemli zeminden, nemi çok daha az tutan doğal taş duvara, bu malzemeden de neme dayanıksız ağaç malzemeye geçiş görülmektedir.

Yapı üretiminde genellikle sert, neme ve ısı değişimlerine dayanıklı ve uzun sürede bozulmayan kestane ağacı kullanılmaktadır. Bu malzeme daha çok Trabzon’un doğusu, Rize sahili ve iç kesimlerde kullanılırken, Trabzon’un batısında ve Giresun’da dış budak, karaağaç, kayın, ladin gibi ağaçlar tercih edilmektedir (Özgüner, 1970). Organik bir yapı malzemesi olarak ahşap nefes alan, kendisini yenileyebilen ve havayı temizleyebilen tek yapı malzemesidir (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Geleneksel Mimaride Ahşap ve Taş Kullanımı

Doğu Karadeniz geleneksel mimarisinde ilk olarak ve baskın oranda görülüp ilgiyi kendine çeken kendine özgü bir duvar tekniğinin olmasıdır (Gür, Batur, 2000: s.15). Bu göz alıcı duvar tekniği ile birlikte, Doğu Karadeniz yöresindeki mimarlık ortamında kullanılan yapı sistemleri başlıca üç bölüme ayrılabilir: Bunlardan birincisi ahşap yığma yapı sistemidir. Dikmeler kullanılmadan ahşap yapı malzemelerinin yatay olarak birbiri üzerine bindirilmesiyle kurulan taşıyıcı sistemleridir. Doğu Karadeniz'de bu tip yapılara, ahşabın yaygın olduğu iç kesimlerde ve genellikle yaylalarda rastlanabilmektedir.

Günümüze kadar ulaşabilen kıyı kesimindeki ahşap yığma yapıların, büyük ağaç türlerinin buralarda da yaygın olduğu, eski yıllardan kalma olduğu söylenebilir. İkincisi ise, ahşap çatma/iskelet yapı sistemidir. Çatma, ahşap iskelet, ahşap karkas gibi yöreye ait deyimler, her kesimde belirli yapı sistemini tanımlayamayabilir. Bölgenin bir kesiminde *çatma* olarak adlandırılan yapı sistemi, başka bir kesimde *iskelet* ya da *karkas* olarak adlandırılmıştır. İsmi ne olursa olsun bu tip yapı sistemlerinde ana kural, tüm yapı yükünü temel duvarlarına ileten taşıyıcı elemanlar, ahşap yığma sistemlerin tersine düşey olarak kullanılmaktadır. Genellikle 50 cm kalınlığında moloz taşla yapılan temel duvarları yükseltilerek bodrum kat elde edilmiştir. Çatma yapı strüktürü, temel duvarların belirli düzeyde bitiminden sonra kurulur. Çatma yapılarda dolgu tekniğine göre cephe üç şekilde kurulmaktadır (Sözen, M., Eruzun, C., <http://www.evokultur.com>, Erişim Tarihi: 08.09.2014) (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Geleneksel Yapım Sistemi

Blok Ahşap Dolma

Masif ahşap tahtaların üst üste geçmeli olarak yerleştirilmesiyle, aynı zamanda taşıyıcı da olan binanın dış kabuğu oluşturulur (Çorbacıoğlu, <http://emlakansiklopedisi.com>, Erişim Tarihi: 08.09.2014) (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4. Ahşap Blok Dolma Tekniği İle Yapılmış Konutlar

Göz Dolma

Ahşap bir karolaj içine yerleştirilmiş taş dolgu tekniğinde örülü çevre duvarlarıyla yapılan bir yapım tekniğidir. Koyu renkli ahşap karolaj ve içine oturtulmuş yöre taşlarının ton farklarıyla ortaya çıkan ebruli renk dokusu, bu yapıların sıra dışılığını arttırmaktadır (Gür, Batur, 2000: s.15). Göz dolması sistem, ahşap elemanlarla oluşturulan kutucuklara dere taşlarının düzgün kırılarak yerleştirilmesi ile oluşturulur. Bağlayıcı malzeme olarak arada kalan boşluklar kireç harcı ile doldurulur (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5. Göz Dolma Tekniği İle Yapılmış Konutlar

Muskalı Dolma

Göz dolma sistemdeki kare dokunun üçgen çatkılı şekilde kurulması ile muskallı dolma olarak adlandırılan yapım tekniğinde boşluklara yerleştirilen taşlar daha küçük ve sayıca fazla olabilir. Boşluklara yerleştirilen bu taşlar arasındaki boşluklar kireç harcı ile doldurulur. Muskallı doku cephede ahşabın etkisini arttırmaktadır (Fotoğraf 6). Kareli veya üçgenli olsun bu cephe dokusu, henüz büyük değişime uğramamış bölgeyi karakterize eder. Bölgenin geleneksel konut kültürünün en belirgin özelliklerinden biri olmuştur.

Fotoğraf 6. Muskallı Dolma Tekniği İle Yapılmış Konut Örnekleri

Karma Sistem

Karma sistem ise, farklı yapı sistemlerinin aynı yapıda birlikte kullanılmasıdır. Gerçekten Doğu Karadeniz'deki yapıların çoğu karma sistemle inşa edilmiştir. Kıyı kesiminde temel ve bodrum duvarları yığma taş olmasına karşılık, üst kattaki sistem ahşap yığma ya da ahşap

karkastır. Bazı örneklerde temel duvarının üstündeki normal katlarda ahşap yığma ve karkasın birlikte kullanılmış olduğu görülür (Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7. Karma Sistem

Geleneksel yapı malzemelerinden olan ağaç ve taş, il sınırları içinde her yörede bulunabilmektedir. Ağacın her yerde bulunabilmesine karşın işlemeye elverişli doğal taş malzeme her yerde yüzeyleme vermemektedir. Akçaabat Söğütlü Deresi Vadisi başta olmak üzere Maçka ve Araklı vadilerinde taş malzeme kullanıma uygun durumdadır. Bu nedenle adı geçen yörelerde tümüyle taş duvarlı evler görülebilmektedir. Taş malzemenin dolgu elemanı olarak küçük bloklar ve kırma taş halinde kullanılması çok yaygındır. Yapılarda taş türlerinden, kolay işlenebilen ve yörede "ehil taş" denilen kalker esaslı taşlarla andezit ve bazalt gibi daha sert taşlar kullanılmıştır (Sümerkan, 1989: s. 82-86).

Fotoğraf 8. Trabzon-Sürmene Kıyı Şeridi

Doğu Karadeniz Bölgesi geleneksel konutlarında çatılar; doğal etkenlere, yapı malzemesi olanaklarına ve strükture göre biçimlenmiştir. Konutu üstten dış etkilere karşı koruyan çatı, işlevselliğinin yanı sıra kütleli biçimlenmenin oluşmasında da önemli bir yapı elemanıdır. Kütleli biçimlenmede çatı ve saçak düzenleri, bölgeye özgü konutlarda oldukça başarılı çözümlere ulaşmıştır. İklimsel etkilere karşı konutu koruyan örtü ve onun uzantıları olan saçaklar, değişken biçimler göstermektedir (Akdemir, Korkmaz, 2010).

Fotoğraf 9. Trabzon-Araklı-Sürmene-Rize Kıyı Şeridindeki Geleneksel Yapılar

2.2. Ahşap ve Taşın Günümüz Doğu Karadeniz Mimarisinde Kullanımı

Doğu Karadeniz geleneksel mimarisinde öne çıkan malzeme olarak ahşap ve taşın kullanımı yöre mimarisinin oluşumunda önemli bir yer tutmuştur. Bu oluşumun günümüz mimarisine yansımaları bugünlerde oldukça sık görülmektedir. Geçmişin izleri, yörenin doğal silüetine uygun olan ya da olmayan yapılarda yer etmeye çalışmaktadır. Bu yapılar; konut yapısı dışında eğitim, kamu ve otel yapısı olarak da inşaa edilmektedirler. Genellikle yapıların cephe, çatı, pencere tipleri geleneksel Doğu Karadeniz yöre mimarisinin izlerini yansıtmaktadır.

Yukarıda belirtilen muskalı dolma, göz dolma gibi sistemlerin yalnızca cepheye yansıyan kısmı, betonarme iskelet yapılarda cephe kaplaması şeklinde olmaktadır. Pencere boşluklarındaki oran, cephenin dizilişi, çatı ve saçak tipi de geleneksel mimarinin benzerleri şeklinde oluşturulmaktadır (Tablo 1).

Yöre mimarisinin karakteristiğini oluşturan ahşap ve taşın günümüz uygulamalarında özellikle cephe kaplaması olarak kullanılması, geçmişin izlerini bugüne taşıma çabasının göstergesidir. Bu oluşum, özellikle son bir kaç yılda kendini göstererek, geleneksel mimarinin fiziksel özelliklerini günümüze taşımının yanında yöre turizmine de katkı sağlama çalışması içerisinde. Bütün bu fiziksel ve ekonomik sürdürülebilirliğin yanında halkın kendi yaşadığı ortama bağlılığı, kendi kimliğinden bir şeyler bulma ve aidiyet duygusunu hissetmesi de sosyal sürdürülebilirlik için önemlidir (Fotoğraf 10, 11, 12, 13).

Fotoğraf 10. Rize Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Binası

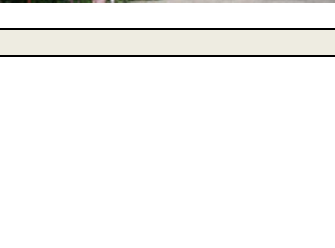

Fotoğraf 11. Güneysu Belediye Başkanlığı (Rize)

Fotoğraf 12.Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Tıp Fakültesi (Rize)

Fotoğraf 13. Sürmene Adalet Sarayı ve Sürmene Bıçağı Satış Mağazaları

YAPILAR		ÖLÇEK	YAPI ÖZELLİKLERİ
GELENEKSEL YAPI ÖRNEKLERİ		TAŞIYICI SİSTEM	<ul style="list-style-type: none"> Bodrum kat yığma taş duvar Zemin kat ahşap iskelet sistem
		DÖŞEME	<ul style="list-style-type: none"> Zemine oturan döşeme taş/toprak Ara kat döşemesi ahşap döşeme
		DIŞ KABUK	<ul style="list-style-type: none"> Muskalı dolma Göz dolma Blok ahşap dolma üzerine kireç harçlı sıva
		DOĞRAMALAR	<ul style="list-style-type: none"> Ahşap doğramalar Ahşap kapaklar Taş/ahşap söve Ahşap kapı
		ÇATI	<ul style="list-style-type: none"> Kırma çatı Ahşap çatı Alaturka kiremit örtü Geniş saçaklar

GÜNÜMÜZ YAPI ÖRNEKLERİ		TAŞIYICI SİSTEM	<ul style="list-style-type: none"> Betonarme iskelet sistem
		DÖŞEME	<ul style="list-style-type: none"> Betonarme/asmolen döşeme
		DIŞ KABUK	<ul style="list-style-type: none"> Tuğla duvar Betonarme perde duvar Dış duvarlar taş veya ahşap kaplama Göz dolma şeklinde oluşturulmuş cepheler Ahşap silmeler
		DOĞRAMALAR	<ul style="list-style-type: none"> Ahşap doğrama Ahşap veya taş söve
		ÇATI	<ul style="list-style-type: none"> Kırma çatı Ahşap çatı Geniş saçaklar Kiremit/çinko/shingle

Tablo 1. Doğu Karadeniz Geleneksel Mimarisinde Sürdürülebilir Yapı Özellikleri

SONUÇ

Geleneksel dokunun var olduğu ve geleneksel yaşama olan bağlılığın devam ettiği kentlerde sürdürülebilirliğin fiziksel ve kültürel anlamda yaşaması için birçok çalışma yapılmaktadır. Bu bağlamda Doğu Karadeniz Bölgesi içinde fiziksel çevrenin geleneksel varlığını sürdürebilmesi için de bir takım çalışmalar yapılmaktadır. Mimari dokunun günümüze ulaşmış örnekleri yapılan yenileme ve restorasyon çalışmaları ile korunmaktadır. Mevcut dokunun yanında özellikle son dönemde geleneksel yapıya benzer projeler de yapılmaktadır. Ahşap ve taşın bölge mimarisinde en önemli tanımlayıcı malzeme olması nedeni ile günümüz mimarisinde de özellikle bu malzemelerin kullanımı dikkat çekmektedir. Geleneksel yapıım sisteminde kullanılan bu malzemeler, cephe oluşumlarında daha çok kaplama malzemesi olarak kullanılmaktadır. Bunun yanında cephe oranları, bina boyutları dikkate alındığında geleneksel mimarinin sürdürülebilirliğinin yalnızca biçimsel bir taklit olduğu söylenebilir.

Değişim önlenemez ancak değişimle beraber sürdürülebilirlik kavramı düşünüldüğünde mimariye olumlu katkılar sağlayacağı kaçınılmazdır. Bu bağlamda doğal yapının korunması ve fiziksel anlamda sürdürülebilirliğinin sağlanması, sosyal ve kültürel bağlılığın devamı içinde önemlidir.

KAYNAKÇA

- AKDEMİR, M. Z., KORKMAZ, E. (2010). "Geleneksel Konut Dokularında Malzemenin Çatı Ve Cephe Kuruluşuna Etkileri: Batı Karadeniz Bölgesi Örneği", *5.Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu*, İzmir.
- ÇELEBİ, G., AYDIN, B. (2001). "Sürdürülebilir Mimarlık Yaklaşımında Yapı Malzemelerinin İrdelenmesi", *IV. Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi*, s. 457-464.
- ÇELEBİ, G. (2003). "Çevresel Söylem ve Sürdürülebilir Mimarlık için Kavramsal Bir Çerçeve", *G.Ü. Fen Bilimleri Dergisi*, C. 16, s.205-216.
- ERENGİZGİN, Ç. (2005). "Enerji Mimarlığı", *Ege Üniversitesi Güneş Enerjisi Enstitüsü 4. Yenilenebilir Enerjiler Sempozyumu ve Sanayi Sergisi*, s. 47-48.
- GÜR, Ö., Ş., BATUR, A. (2000). *Rural Architecture in the Eastern Black Sea Region / Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari*, İstanbul: Milli Reasürans T.A.Ş.

KAYSERİLİ, A., TANFER A., N. (2010). "Horasan İlçesi'ndeki Kır Meskenlerinin Kültürel Coğrafya Bakış Açısıyla İncelenmesi", *Doğu Coğrafya Dergisi*, C. 15, S. 23, s. 81-102.

ÖZDEMİR, Ü. (2000). "Safranbolu' da Köy Meskenleri", *Doğu Coğrafya Dergisi*, S.4, s.159-172.

ÖZGÜNER, O. (1970). *Köyde Mimari Doğu Karadeniz*, Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

SAYAR, Z., GÜLTEKİN, A., DİKMEN, B., BİLGİN, Ç. (2009). "Sürdürülebilir Mimarlık Kapsamında Ahşap ve PVC Doğramaların Değerlendirilmesi", *5. Uluslararası İleri Teknolojiler Sempozyumu (İATS'09)*, s.2067-2072.

SÜMERKAN, M. R. (1989). "Trabzon Kırsal Mimarlığı", *Mimarlık Dergisi*, S. 234, s. 82-86.

SÜMERKAN, M. R. (1990). *Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

TOKİ (1999). *Habitat Ulusal Rapor ve Eylem Planı - Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu, Hedefler Ve İlkeler, Taahhütler ve Küresel Eylem Planı*, Ankara: TOKİ (T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı).

YELER, G., ÖZEK, V. (2007). "Geleneksel Konut Mimarlığının Biçimlenişinde İklim Faktörünün Değerlendirilmesi", *Uluslararası Ekolojik Mimarlık ve Planlama Sempozyumu*, Antalya.

ZORLU, T., FAİZ, S. (2012). "Ekolojik Mimarlık: Doğu Karadeniz Kırsal Konutu", *Mimarlık Dergisi*, S. 367, s.56-60.

İnternet Kaynakları

SÖZEN, M., ERUZUN, C., <http://www.evokultur.com>, 'Karadeniz Evlerinin Tipolojisi', (Erişim Tarihi: 08.09.2014).

ÇORBACIOĞLU, Ş., <http://emlakansiklopedisi.com>, 'Geleneksel Karadeniz Evleri', (Erişim Tarihi: 08.09.2014).

Görsel Kaynaklar

Fotoğraflar

Foto 1: GÜR, Ö., Ş., BATUR, A. (2000). *Rural Architecture in the Eastern Black Sea Region / Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari*, İstanbul: Milli Reasürans T.A.Ş.

Foto 2, 3: AYDIN, Ö. (2013). Fotoğraf Arşivi.

Foto 4: ÇORBACIOĞLU, Ş., <http://emlakansiklopedisi.com>, 'Geleneksel Karadeniz Evleri', (Erişim Tarihi: 08.09.2014).

Foto 5, 6, 7: AYDIN, Ö. (2013). Fotoğraf Arşivi.

Foto 8: <http://www.surmene.bel.tr/>

Foto 9: <http://www.araklı.bel.tr/>

Foto 10, 11, 12, 13: AYDIN, Ö. (2014). Fotoğraf Arşivi.